

מסורת הש"ס

(א) לקמן כה: (ג) ה'הלח"מ פ"ג דין ט"ו לקו"מ העתיק אמר רב כ"ו, (ג) [מוס'] ערבינ פ"א ה"ד' לעיל 1: שבת פז: סוכה נד: ערבינ ט; (ד) וויקרא גנ], (ס) [עיין של"ה דף מטז ד"ה קהלא], (ו) ז"ל דשעי ויומא דתלמינ,

תורה אור השלם

1. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה איכא דלמרי כי קס"ד חילו שבת ראשון (ט) ד"ה נעברה האידנא ביום שלשים וז:

מוסף רש"י

מפני תקנת הקרבן. על ר"ס שיקריב מומט (לקטו כא). אלא ד' ימים בלבד. ראה רש"י ומוסף רש"י לעיל ו ב.

רבינו חננאל

מדתנ וכשהמקדש קיים יוצאין אף על כולן מפני תקנת קרבן, מדיכל החדשים כולן לאר משום דמצוה לקדש על הראיה, ניסן ותשרי נמי לאו משום דמצוה לקדש על הראיה, אלא משום תקנת המועדות. אי אמרת בשלמא זימנין מלא זימניני חסרי, משום הכי מחללינן, אלא אי אמרת לעולם חסר [אמאי מחללינן] תיובתא. וגם לעדות רבי יהושע בן לוי דאמר לעולם שני אדרים חסירין, הא מתניתין תיובתא עליה, ולא עמדה אלא עדות ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי, כי אתא עולא אמר עבריה לאלול. כלומר אצטריך כפי נ"א: [לפן המסורת שהיה ביד בית דין (לא היו מגלין אלא אותו למומנטין לעיין בדבר זה מפני שזרם ועיבריה לאלול, [ומפני (שקראו) [מה נקרא] סוד העבור, מפני שבית דין לא היו מגלין אותו אלא למומנטין לעיין בדבר זה. והיה אותה שנה יום שלשים לאלול יום הסמך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה. ובין שראה (שלא) [עולא] כי עיבוי בית דין לאלול, נזמה לו שבת דין מעברין על צורך השעה, שלא יבא ראש השנה בערב שבת ולא (באסור) [באחד] בשבת, שלא לחבר שתי קדושות כאחד, מפני כבוד מותים, או כגון שמחת יום טוב בתענוגי ידקות וכיוצא בהן. וחלילה לעבר אלא על המסורת שמסורת בידם ממשא רבינו, אבל מי שלא נתגלו [ולן] העיקרים (מודמים) [מודמן] כי על כל צורך מעברין, ועל זה אמר עולא אי שם צורך לדבר אלא משום יריקא,

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ב.

אלא אי אמרת לעולם חסר. ואי נמי לא אתו עדים מקדשין

האידנא למה להן לחלל: **על הראי**. על פי עדים דכתיב (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש: **איכא דאמרי כו'.** קא סלקא דעמיה חילול **(ה)** משום מזהו לקדש על הראייה הוא: **משום הכי מחללינן.** שאם לא יחללו נמצא

שיתקדש החדש בלא עדים: אלא **אי אמרת זמנין מלא וזמנין חסר.** מנדי צב"ד תליא כדלמרינן לקמן (דף כה.) אסת"ו אפילו מזידים: **אמאי מחללינן.** ליתקנו צ"ד שימתינו עד יום שלשים ואחד שלא לחלל עליו את השבת וילכו ויעידו למחר ויקדשו על פיהם: **נעבריה האידנא.** **(ו)** מיום ל' זה יעברו את אדר: **אי דאקלט יום שלשים בשבת.** וראו זו את הלצנה: **ה"ג.** דמעברין ולא מחללינן. **הכא.** דקמינ מחללין כגון דאקלט יום שלשים ואחד בשבת ולא נראה החדש אחמול אלא היום דאי נמי לא אזלי מקדשי ליה צית דין האידנא דאין לך חדש יותר על שלשים ומקדשי ליה שלא על פי עדים הלכך מחללין לקדש על הראייה: **מפני תקנת קרבן.** מוספי ר"ח שיקרבו בזמנן: **ניסן ופסחי נמי לאו משום דמזהו לקדש על הראייה.** הוי חילול שבת דידהו אלא שיהו המועדות בזמנן לפי תולדות הלצנה: אלא **אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללינן.** בלאו דידהו נמי האידנא מקדשין ליה: **ידעי חזרין צנלא.** כלומר מתנין לל להכיר טובה שעושין עמהם בני ארץ ישראל שעבירו את אלול: **משום יריקא.** להפריד שבת ויום טוב זה מזה כדי שלא יכמושו ירקות הנאכלות כשהן חיין בשבת שאחר יו"ט או ציו"ט שאחר שבת: **משום מתיא.** להפריד שבת ויום הכפורים זה מזה שלא יסריח מת שימות באחד מהן שיהא ראשון ולא יקצר לא היום ולא למחר: **מאי צניייהו.** מרווייהו **אחר שבת.** אם לא יעברוהו: **מ"ד משום מתיא מעברין.** ודמינן ליום הכפורים ליום שני בשבת: **אימת צעי לה.** לירקות: **לאורתא.** למונאי יום הכפורים: **לאורסתא ערה ומייטי.** ואין צריך ללקט ע"ש הלכך לא מעברין: **אפשר בעממי.** דלמרמר (צ"ה דף א.) מת צי"ט ראשון יתעסקו זו עממין: **בחמימי.** שורם בחמין וחוזרות לקדמותן: **לדין חביל לן עלמא.** אנו בני צבל חס לנו

הטולם ויש לנו הצל לפי שצבל עמוקה היא ואינה ארץ הרים וגבעות כא"י ואין שולט בה אויר ואין כפי אורח שנה וזמנא חודש לצורך: **כשם שמעברין אס השנה לצורך.** מפני האצני והתקופה ופירות האילן כדאימת צפרק קמא דסנהדרין **(דף יא:):** **כזה ראה וקדש.** כיון שתרמה קדש זו ציוס: **לעברו.** לעשות את החסר מלא לצורך מותר: **לקדשו.** ציוס שלשים והלצנה לא נראית ואם ימתינו עד יום מחר יהא שבת ויוה"כ סמוכין אין מקדשין לצורך: **וה"ק יכול כשם שמעברין לצורך כך מקדשין לצורך ח"ל כזה ראה וקדש.** ראה תחלה ואח"כ קדש אצל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא: **מאימין על העדים על החדש שנראה בזמנו.** ציוס שלשים שיחרישו בצביל לעברו: **ואין מאיימין.** ציוס שלשים על העדים שלא ראוהו ואנן צריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיום הכפורים שיאמרו ראינו ויעידו שקר: **היה מלמדנו מאיימין כו'.** אם אנו צריכין לעשות חסר: **ניסן ופסחי.** שהמועדות תליין בהן מקדשין לצורך: **בשאר ירחי.** לא ואם תאמר מה צורך לנו בשאר חדשים לחסר ולעבר כגון אותה ששנינו במסכת ערביין (דף מ:) אין פוחתין מארצעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמונה והתם מפרשינן הטעם ואם עיברו שמונה וצוה לא נראית ציוס שלשים נמצא שאנו צריכין לאיים עליהן לומר ראינו בצביל לקדש: **הא דסני רבא.** שאין מעברין ולא מקדשין לצורך: **אחרים היא.** דלמרי לעולם כל החדשים אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלצנה שמתחדשת לעולם בצוף כ"ט ימים ומחלה שהן חמשים ותשעה לשני חדשים: **ארצעה ימים.** אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת שזה חשבון שנים עשר חדש מלא ואחד חסר עולה לשני"ד ימים והשלש מאות וחמשים כולם שצושים נמצא נדחה להלן ארצעה ימים: **ואם היסא שנה מעוברת ה'.** שמוסיפין עליה חדש חסר שדומה להן מן שצושים שלימים יום אחד:

הטולם ויש לנו הצל לפי שצבל עמוקה היא ואינה ארץ הרים וגבעות כא"י ואין שולט בה אויר ואין כפי אורח שנה וזמנא חודש לצורך: **כשם שמעברין אס השנה לצורך.** מפני האצני והתקופה ופירות האילן כדאימת צפרק קמא דסנהדרין **(דף יא:):** **כזה ראה וקדש.** כיון שתרמה קדש זו ציוס: **לעברו.** לעשות את החסר מלא לצורך מותר: **לקדשו.** ציוס שלשים והלצנה לא נראית ואם ימתינו עד יום מחר יהא שבת ויוה"כ סמוכין אין מקדשין לצורך: **וה"ק יכול כשם שמעברין לצורך כך מקדשין לצורך ח"ל כזה ראה וקדש.** ראה תחלה ואח"כ קדש אצל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא: **מאימין על העדים על החדש שנראה בזמנו.** ציוס שלשים שיחרישו בצביל לעברו: **ואין מאיימין.** ציוס שלשים על העדים שלא ראוהו ואנן צריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיום הכפורים שיאמרו ראינו ויעידו שקר: **היה מלמדנו מאיימין כו'.** אם אנו צריכין לעשות חסר: **ניסן ופסחי.** שהמועדות תליין בהן מקדשין לצורך: **בשאר ירחי.** לא ואם תאמר מה צורך לנו בשאר חדשים לחסר ולעבר כגון אותה ששנינו במסכת ערביין (דף מ:) אין פוחתין מארצעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמונה והתם מפרשינן הטעם ואם עיברו שמונה וצוה לא נראית ציוס שלשים נמצא שאנו צריכין לאיים עליהן לומר ראינו בצביל לקדש: **הא דסני רבא.** שאין מעברין ולא מקדשין לצורך: **אחרים היא.** דלמרי לעולם כל החדשים אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלצנה שמתחדשת לעולם בצוף כ"ט ימים ומחלה שהן חמשים ותשעה לשני חדשים: **ארצעה ימים.** אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת שזה חשבון שנים עשר חדש מלא ואחד חסר עולה לשני"ד ימים והשלש מאות וחמשים כולם שצושים נמצא נדחה להלן ארצעה ימים: **ואם היסא שנה מעוברת ה'.** שמוסיפין עליה חדש חסר שדומה להן מן שצושים שלימים יום אחד:

ורבי אחא אמר משום מתיא. פיר' מאן דאמר משום מתיא, דהיכא דאיקלע כ"ט באלול (ערב שבת) [בשבת], חל ראש שנה להיות באחד בשבת, ואם חל כ"ט באלול יום חמישי, מיקלע ראש שנה בערב שבת, ולא יתכן שתי קדושות כאחת. (עולא) [ו] [אחא] אמר מעברין לאלול, חשב בדעתו משום מתיא דלא איסדחוק. כלומר, אם ישאר המת שני ימים יסריחו (פ) וכן יום הכיפורים שחל להיות באחד בשבת או בערב שבת כיצא בו. אבל (אם) משום יריקא לא מעברין, איפשר בחמימי. פי' אע"ג דחיימין יריקא, איפשר למיכל מנייהון. ויש אומרים למשיקבענהו ולבשויבענהו בחמימי, דאיכל להן במוצאי

^(א) מדברי רבינו ו'ל אלו נראה דהא אחרת היה לו בגמ' דלמ"ד משום יריקא לא חייש משום מתיא כלל משום דאפשר בעממי אבל ז"ה דע' ביוז"ר א"ח בעממי.

ראש השנה ב.ראש השנה ב.ראש השנה ב.

מאי שיבותא (עבדינן). שמעצרים אלול דמוטצ שלא יעברו כדי שלא יהא תרי יומין מספק:

בין מלפניה בין מלאחריה. רבינו תם לא גרס מלפניה דאם חל ראש השנה וסוכות מלפניה תיפוק ליה משום מתיא דמקלט

יום הכפורים באחד בשבת: **שילח ליה ר' יהודה נשיאה לרבי אמ'.** אין זה רבי יהודה נשיאה שהסיר השמן צפרק אין מעמידין (ע"ו דף לו. וסס) שהיה צימי רב ושמואל דהואו צנו של ר"ג בן רבי יהודה הנשיא והאי דהכא תלמידו של ר' יוחנן דהוא כיף לרב ושמואל^(א):

הא בניסן ובתשרי. פי' צקונטרס שהמועדות תליין בהן מקדשין לצורך בשאר ירחי לא וי"מ איפכא: **ואם היתה שנה מעוברת חמשה צעריין** (דף ט:) פריך והא איכא יומא^ו דתלמינ שני משום דכל שנה עודפת ארצעה ימים שמונה שעות מתע"ו חלקים ואותן חלקים מנטרפין ליום שלם לקוף שלשים שנה ומשני משום דליתיה בכל שנה לא קחשיב:

^אריך

מאי שיבותא אמר בבבאי מאי שיבותא עבדינן בהדייהו מאי בינייהו איכא בינייהו ויה"כ שחל להיות אחר השבת מאן דאמר משום מתיא מתיא מעברין ומאן דאמר משום יריקא לאימת קא בעי להו לאורתא לאורתא טרח ומייתי ולמ"ד משום יריקא לעבריה משום מתיא איכא בינייהו וי"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה מ"ד משום יריקא מעברין ומאן דאמר משום מתיא אפשר בעממי ולמ"ד משום מתיא לעבריה משום יריקא אפשר בחמימי אי הכי מאי שנא לדידן אפילו לדידהו נמי לדידן חביל לן עלמא לדידהו לא חביל להו עלמא איני והתני רבה בר שמואל ייכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת"ל יהחדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש אמר^ו רבא לא קשיא כאן לעברו כאן לקדשו והכי קאמר יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך מקדשין את החדש לצורך לומר החדש הזה לכם כזה ראה וקדש וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי ימאימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו איני והא שלא ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמ' הו' יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו יאמרו ראינו אמר אבבי לא קשיא הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתניא אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה רב דימי מנהרדעא מתני איפכא מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ"מ הא'

הטולם ויש לנו הצל לפי שצבל עמוקה היא ואינה ארץ הרים וגבעות כא"י ואין שולט בה אויר ואין כפי אורח שנה וזמנא חודש לצורך: **כשם שמעברין אס השנה לצורך.** מפני האצני והתקופה ופירות האילן כדאימת צפרק קמא דסנהדרין **(דף יא:):** **כזה ראה וקדש.** כיון שתרמה קדש זו ציוס: **לעברו.** לעשות את החסר מלא לצורך מותר: **לקדשו.** ציוס שלשים והלצנה לא נראית ואם ימתינו עד יום מחר יהא שבת ויוה"כ סמוכין אין מקדשין לצורך: **וה"ק יכול כשם שמעברין לצורך כך מקדשין לצורך ח"ל כזה ראה וקדש.** ראה תחלה ואח"כ קדש אצל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא: **מאימין על העדים על החדש שנראה בזמנו.** ציוס שלשים שיחרישו בצביל לעברו: **ואין מאיימין.** ציוס שלשים על העדים שלא ראוהו ואנן צריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיום הכפורים שיאמרו ראינו ויעידו שקר: **היה מלמדנו מאיימין כו'.** אם אנו צריכין לעשות חסר: **ניסן ופסחי.** שהמועדות תליין בהן מקדשין לצורך: **בשאר ירחי.** לא ואם תאמר מה צורך לנו בשאר חדשים לחסר ולעבר כגון אותה ששנינו במסכת ערביין (דף מ:) אין פוחתין מארצעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמונה והתם מפרשינן הטעם ואם עיברו שמונה וצוה לא נראית ציוס שלשים נמצא שאנו צריכין לאיים עליהן לומר ראינו בצביל לקדש: **הא דסני רבא.** שאין מעברין ולא מקדשין לצורך: **אחרים היא.** דלמרי לעולם כל החדשים אחד מלא ואחד חסר כסדר מולד הלצנה שמתחדשת לעולם בצוף כ"ט ימים ומחלה שהן חמשים ותשעה לשני חדשים: **ארצעה ימים.** אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא לשנה הבאה בחמישי בשבת שזה חשבון שנים עשר חדש מלא ואחד חסר עולה לשני"ד ימים והשלש מאות וחמשים כולם שצושים נמצא נדחה להלן ארצעה ימים: **ואם היסא שנה מעוברת ה'.** שמוסיפין עליה חדש חסר שדומה להן מן שצושים שלימים יום אחד:

הא'

מעמעמין על שנראה לעברו, על ניסן ועל תשרי. רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרין היא, דלית ליה עבור בחדישין ללל, דתני אין בין ראש שנה לראש שנה ואין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת חמשה. פיר' אין בשנה לעולם אלא אחד מלא ואחד חסר, והן שני"ד ימים, יוצאין הו' ישראו ד' ימים. ואם היא מעוברת, חדש מעובר כ"ט ימים הוא, כ"ח ימים יוצאין הו' נשאר יום, היה ה' ימים. רב דימי מתני איפכא, מאיימין על העדים של חדש שלא נראה בזמנו לקדשו, דאמרין ההיא כיכיתא שראיתם, לבנה הייתה, דלא מתיחו כשיקרא, ואין מאיימין על העדים של חדש שנראה בזמנו לעברו,

עין משפט ונר מצוה

קו א מיי פ"א מהל'

קידוש החדש ה' א:

קו ב ג מיי פ"ג (ופ"ה)

מל' קידוש החדש

הלכה טו עז ח יח:

רבינו חננאל (המשך)

יום הכפורים. ומאן דאמר

משום יריקא, אמר, מיתיא

איפשר לקברם עממי, והן

גרים. ודבריהם הללו שאמרו

עולא ור' אחא, ראו לומר

שעשו אותם בית דין סעד

לשנה. והמסקנן של עיבור

שארמרן שעיקר עיבור

השנה באביב, ותנינן אין

מעברין השנה לא מפני

גדיין ולא מפני טלאין ולא

מפני גזולות שלא פריחו,

אבל עושין אותן סעד

לשנה. והמסקנן של עיבור

[הוא] האביב כדרגיסין

דומן אביבא לא מטא.

ואקשין עליהן אם נראה

החדש בזמנו, והוא ליל

ל', מעברין ליה לאלול

משום צורך שנתראה

לבית דין לעברו, והתני

רבה בר שמואל יכול

כשם שמעברין את השנה

לצורך, מפני האביב, כך

מעברין את החדש לצורך,

ת"ל החדש הזה לכם, כזה

ראה וקדש. ופריך רבה

אין מקדשין לצורך, אבל

מפניין החדש לצורך,

ותריץ להא דרבה בר

שמואל הכי, יכול כשם

שמעברין את השנה,

על האביב, ואת החדש,

לצורך ושעה, כך מחסרין

ומקדשין את החדש

לצורך, ת"ל החדש הזה

לכם כזה ראה וקדש. וכי

הא דאמר ר' יהושע בן לוי

מאימין עליוהו כדי לחזור

בהן ולא יתקיימו בדריהן

ועיברוהו, אי אצטריך

לבית דין, ואין מאיימין

על העדים על החדש שלא

נראה בזמנו, והוא ליל

ל', כלומר אין מאיימין

לקדשו כעת שלא נראה

בזמנו, ולומר מעברין ולא

מחסרין. ואקשין לרבה

איני והא שחל ליה ר'

יהודה נשיאה לר' אמי,

הו' יודעין שכל שנותיו

של ר' יוחנן היה מלמדי,

מאימין על העדים של

חדש שלא נראה בזמנן

לקדשו, שאצי"פ שלא

ראו בעליל אלא כעין

כיכיתא, יעידו כי ראינו.

ופריך אבוי ואמר הכי,

הא דר' יהושע בן לוי

קיימא בכל החדשים זולתי

ניסן ותשרי, ור' יוחנן

קיימא בניסן ותשרי זולתי

שאר ירחי. ונתברר לנו

דברי אבוי כי כן הם

כאשר פירשנו, מתלמוד

ארץ ישראל דשקלי וטרי

בהאי מילתא בתחלת פרק

ראוהו בית דין וכל ישראל

ואסקוה הכי, ולא פליגי,

מה דמר ר' יעריא בשם

ר' יהושע בן לוי אין

מעמעמין על שלא נראה

לקדשו, בשאר ירחי, ומה

דמר רבא מעמעמין על

שלא נראה לקדשו, [ו]אין